

Z morja v hribe,

#27/100

Osorščica na otoku Lošinj velja za prvo goro na tem koščku sveta, ki je postala zanimiva za turiste – 20 km dolg greben na severnem delu otoka se kot mogočna pregrada dvigne skoraj 600 metrov nad morško gladino

Tekst: **Andreja Frankovič**

Še nikoli nisem bil gor, pa že vse življenje živim pod njo, se je najini nameri, da se povzpneva na Osorščico, čudil lastnik apartmaja, v katerem smo bivali. »Ne razumem, zakaj Slovenci tako radi rinete gor,« je še dodal v odgovor na najin skrajno začuden pogled, ki je pomenil samo eno: Kako je mogoče, da se v 40, 50 letih nikoli ne povzpneš na hrib, pod katerim živiš?

Ljudje smo si res neverjetno različni – in tudi zato je življenje lepo in zanimivo, kajne? Nama je bilo že ob načrtovanju krajših spomladanskih počitnic s prijatelji na Lošinjju povsem samoumevno, da obiščeva najvišji vrh otoka. Ampak tudi v najini družbi, v kateri so sicer prevladovali bistveno večji navdušenci nad športno rekreacijo, kot sva sama, sva bila edina, ki sva si želela »riniti gor«. Tudi prav ... Morda pa naju malce »opravičuje« zgodovinski podatek, da ravno Osorščica velja za prvo goro na tem koščku sveta, ki je postala zanimiva za turiste. Nanjo se je že leta 1887, le dve leti prej, preden si je vzel življenje, povzpel celo avstro-ogrski prestolonaslednik Rudolf Habsburg, edini sin cesarja Franca Jožefa I. in njegove žene Elizabete - Sisi.

Kar približno 20 km dolg greben Osorščice na severnem delu otoka med Čunskim in Osorjem se kot mogočna pregrada dvigne skoraj

600 metrov nad morško gladino. »To pa izgleda višje, kot jo imam v spominu,« razmišljam na glas, ko se bližava Osorju, nad katerim se nahaja tudi najvišji vrh, Televrina (588 m). Pod njim sta otoka Cres in Lošinj ločena z ozkim umetnim kanalom Cavanella oz. Kavuada. Kdaj natančno je bil narejen, ni znano; nekateri so prepričani, da so kanal prekopali že prvi prebivalci otoka, ilirsko pleme Liburni. Pomenil je pomembno prelomnico za razvoj Osorja (v poznem srednjem veku, ko je napredovala tehnika plovbe na odprtem morju, pa tudi

■ Osorska katedrala

■ Najvišji vrh Televrina meri 588 metrov.

zaton), saj je kanal postal neobhodna povezava in bližnjica na trgovski poti.

Trgovska pot

Skozenj je potekala tudi zelo pomembna jantarna cesta, trgovska pot od Egejskega do Baltskega morja. Osor – antični Asporus je tako postal pomembno trgovsko in pomorsko središče severnega Jadrana in je bil tedaj največje in najpomembnejše mesto na otokih Cres in Lošinj, ki so ju stari Grki imenovali Apsyrtydes (Osorski otok). Največji razcvet je Osor doživel v času Rimljanov, ko je imel tudi vse značilnosti rimskega mesta: forum, hram, gledališče in druge javne zgradbe. Ko se pripeljeva v to malo, na sončen pomladni dan zelo spokojno

mestece, se na semaforju pred mostom, ki že skoraj sto let omogoča cestni promet čez kanal Cavanella, zasveti rdeča luč. Postanek je bil načrtovan, zdaj je tudi neizbežen – vsaj za četrto ure, kolikor traja, da se slabih 31 metrov dolg premični most vrne na svoje mesto. Manjšim plovilom se umakne dvakrat dnevno, dopoldne in popoldne, pozimi pa zgolj po potrebi.

Parkirava ob kanalu nedaleč od mostu in se med opazovanjem domačinov, ki med delom na vrtu kramljajo v nekakšni mešanici italijanščine in hrvaščine, po stezi na notranji strani obzidja sprehodiva na severno stran naselja. Tam naletiva na razvaline benediktinskega samostana in cerkve sv. Petra, zgrajenih v 11. stoletju na mestu nekdanje prazgodovinske nekropole, poznejše rezidenčne četrti antičnega mesta in cerkve iz 6. ali 7. stoletja. Nekaj stoletij za tem, ko je bil samostan v 17. stoletju zapuščen, se tukaj pase velika čreda ovac, med katerimi največ najine pozornosti ukradejo mali jagenjčki, nekateri igrivo razposajeni, drugi lačni, »priključeni« na mamine seske.

Creške ovce

Vedno znova naju preseneča, od česa živijo ta plašna, drobna kosmata bitja, saj je kamenja veliko več kot trave ... Creška ovca, avtohtona pasma, živeča le na Cresu in Lošinja, sicer velja za dobro prilagojeno na tukajšnje razmere, skromno in spretno pri iskanju skopo odmerjene hrane. Še posebej v preteklosti je bila za otočane zelo pomembna, saj jim je zagotavljala tako vir prehrane (mleko, meso)

■ Avtohtona pasma s Cresu in Lošinja

Osor

kot oblačil in obutve (volna, krzno). Še več o belih, pa tudi črnih in črno-belih otočankah bi lahko izvedela v muzeju ovčarstva v slikovitih Lubenicah, ki sva jih obiskala nazaj grede, a je bil med najinim obiskom žal zaprt (vrata obiskovalcem odpira 15. maja).

Posloviva se od ovc, ki se za naju ne zmenijo kaj dosti, in se »izgubiva« na kamnitih uličicah strnjenege mesteca, katerega starejši elementi, običajno skriti pod zemljo, so zaradi obsežnih del v nekaterih kanalih povsem razgaljeni. Naposled se znajdeva na glavnem trgu pred katedralo Marijinega vnebovzvetja, ki se glede na velikost kraja zdi povsem predimenzionirana. A zgrajena je bila ob koncu 15. stoletja, ko je Osor pod beneško oblastjo doživljal drugačne čase ... Le nekaj korakov stran stoji še ena kamnita cerkvena sv. Gaudencija, osorskega škofa, rojenega nedaleč od Osorja na lošinjski strani. Legenda pravi, da je bila njegova prošnja uslišana in zato na Cresu in Lošinju ni strupenih kač. Vsekakor dobra popotnica za varen korak na kamnitih stezah Osorščice.

Kdaj pa, če ne med dopustom

»Podviga« se lotiva dva dni pozneje. V Nerezinah sva že relativno zgodaj zjutraj, saj so tudi spomladanski dnevi že vroči, čeprav naju med vzpenjanjem večino časa prijazno spremlja senca – in še posebej v prvem delu poti tudi številni suhozidi, ki so jih prebivalci otoka v preteklosti vneto gradili zato, da so s »čiščenjem« tal vsaj malo

izboljšali razmere za pašo. Skorajda nemogoče je skreniti s poti kamorkoli, še posebej med zidovi, a tukajšnji markacisti so res temeljiti in kar malo pretiravajo s planinskimi oznakami.

Ta zanesljiva in preprosta rdeče-bela navigacija naju po približno uri in pol pripelje na greben oziroma enega od vrhov, na katerem stoji kapelica sv. Nikole oz. Mikole (577 m). Tu srečava kar nekaj ljudi, med katerimi je velika večina Slovencev. Mimogrede ujame izjavo enega od njih, ki se šali, kot sva se tudi sama, češ, še na dopustu lezemo v klance. »Kdaj pa, če ne takrat,« si mislim.

Če sva doslej lahko pogledovala le proti spodaj ležečima krajema Nerezine in Sv. Jakov, pa se na vrhu odprejo razgledi tudi proti Osorju in celotnemu Lošinju ter okoliškim otokom vse do Velebita. Planinske tablice (podobno kot markacij tudi teh ne manjka) pravijo, da je do jame sv. Gaudencija, ki se nahaja v bližini televizijskih oddajnikov, še približno pol ure. »Greva še do tja,« se ne obotavljava, čeprav jama ni nič posebnega. Otrok v meni je vseeno hotel zlesti vanjo.

Osorščica sicer premore še nekaj drugih jam, med drugimi do 40 metrov široko Velo jamo (špiljo) na zahodni strani Televrina. V njej so našli najstarejše sledi ljudi, ki segajo vse do paleolitika in so stare tudi do 10 tisoč let.

Ko sva spet pri kapelici, se odločiva za daljšo, a krožno pot in v dolino nadaljujema po grebenu. Če sva se prej ves čas vzpenjala po stezi, v senci, zdaj poskakujema po ogromnih kamnitih skladih, paziva, da noga ne zaide v kakšno špranjo, iščeva pravo smer, tu in tam nama uspe celo malo zaiti, pa tudi sonce ni nič kaj prizanesljivo. Kako je šele poletiti?! Razgledi so pa lepi. Nadpovprečni! A kaj ko ne gre gledati pod noge in v daljavo hkrati. Skalam pa kar ni in ni videti konca. Šele ko opraviva z več kot polovico višinske razlike, pot naposled zavije proti vzhodu, v gozd, skale pa zamenja udobnejša steza, ki naju pospremi proti izhodišču.

»In, je bilo vredno?« je prvo vprašanje dobrodošlice ob vrnitvi med prijatelje, ki so medtem bolj ali manj lenarili v apartmaju. Ko si ogledajo fotografije z vrha, se vsaj enemu kar milo stori, da ni šel z nama. Ostali menijo, da sva zato šla midva, da sva jim priskrbela slike ... bolj kot tiste na fotoaparatu pa se mi zdijo pomembni vtisi, ki so se v spomin zapisali s pogledi, zvoki, občutki, z vonjem po borovcih ali po katerem od zelišč. Tega ti nihče ne more fotografirati in prinesiti v dolino. ■

Številne suhozide so prebivalci otoka v preteklosti vneto gradili zato, da so s »čiščenjem« tal vsaj malo izboljšali razmere za pašo.

